

Lapsiasiavaltuutetun ja vähemmistövaltuutetun suositukset lasten ja nuorten kokeman syrjinnän ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi

Lasten ja nuorten kokemaa syrjintää ehkäistävä ja vähennettävä

Lapsiasiavaltuutettu ja vähemmistövaltuutettu esittävät suosituksia tavoitteiksi ja toimenpiteiksi, joita tarvitaan eri vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten oikeuksien toteutumisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Suosituksot perustuvat sisäasiainministeriön Yhdenvertaisuus EtuSijalle 3-hankkeen rahoittaman ja Itä-Suomen yliopiston Yhteiskuntatieteiden laitoksen toteuttaman Lasten ja nuorten kokema syrjintä Suomessa -tutkimushankkeen havaintoihin. Tutkimuksessa tarkasteltiin 10–17-vuotiaiden eri vähemmistöryhmiin (etniset, kielelliset, uskonnolliset ja seksuaalivähemmistöt sekä eri vammaisryhmät) kuuluvien lasten ja nuorten kokemaa syrjintää.

Syrjinnän havaitseminen ja tunnistaminen

Lasten ja nuorten yleinen kokemus on, että aikuiset eivät huomaa syrjintää. Vähemmistöryhmiin kuuluvat nuoret kokevat erityisen paljon nimittelyä ja ennakkoluuloista suhtautumista, jolla on monenlaisia muotoja. Lasten ja nuorten parissa toimiville aikuisille tulee tarjota valmiuksia lasten ja nuorten kokeman syrjinnän havaitsemiseen. Aikuisten tulee kehittää herkkyyttä tunnistaa syrjintää lasten ja nuorten keskinäisessä kanssakäymisessä. Lisäksi lapsia ja nuoria tulee aktiivisesti rohkaista kertomaan syrjintäkokemuksistaan aikuisille.

Lasten ja nuorten kokema syrjintä toteutuu usein kiusaamisena. Kiusaamisen vastaisessa toiminnassa ja yksittäisissä kiusaamistapauksissa tulee pyrkiä tunnistamaan kiusaamisen mahdollinen syrjintäluonne eli johonkin vähemmistöryhmään kuuluminen kiusaamisen yhtenä syynä.

Kaikissa lasten ja nuorten toimintaympäristöissä, kuten koulussa, harrastuksissa ja nuorisotiloilla, tulee kuunnella erityisen herkästi eri vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten kokemuksia, jotta heidän kohtaamansa syrjintä eri muodoissaan havaitaan ja tunnistetaan. Lapset ja nuoret joutuvat kohtaamaan syrjintää myös kotona, minä tunnistaminen on myös tärkeää. Perheväkivaltakin saa syrjintäluonteen, jos se kohdistuu lapseen tai nuoreen hänen erityispiirteidensä, esimerkiksi vammaisuuden, vuoksi.

Lapset ja nuoret joutuvat kohtaamaan myös aikuisten syrjivää toimintaa. Lasten ja nuorten parissa toimiville aikuisille tulee järjestää oman syrjivän toiminnan tunnistamiseen tähtävä koulutusta. Aikuisten tu-

Lapsia ja nuoria tulee aktiivisesti rohkaista kertomaan syrjintäkokemuksistaan aikuisille.

Aikuisten tulee tunnistaa oman toimintansa mahdolliset syrjivät vaikutukset.

lee kehittää tietoisuutta oman toimintansa mahdollisista syrjivistä vaikutuksista ja oman asennoitumisensa aiheuttamista syrjinnän kokemuksista. Tältä pohjalta aikuiset oppivat tunnistamaan sekä omaa että muiden aikuisten syrjivää toimintaa ja puuttumaan siihen.

Syrjintään puuttuminen

Lasten ja nuorten kokemuksen mukaan aikuiset puuttuvat syrjintään vain satunnaisesti. Syrjintään puuttumiseksi tulee kehittää johdonmukaiset toimintamallit, joita noudatetaan aina, kun syrjintää havaitaan. Toimintamallit tulee kehittää lasten toimintaympäristöihin, kuten kouluihin, kerhoihin ja nuorisotiloihin. Lasten ja nuorten tulee voida tietää, mihin toimenpiteisiin syrjintätilanteissa ryhdytään. Lapset ja nuoret kertovat syrjinnästä useimmin vanhemmilleen. Tästä syystä vanhemmille tulee jakaa tietoa, mitä he voivat tehdä, jos lapsi kertoo syrjinnästä.

Syrjintään puuttumisen toimintamallien tulee perustua luottamukseen. Luottamus aikuiseen on keskeinen perusta sille, että lapsi tai nuori kertoo syrjintäkokemuksistaan, joten tämän luottamuksen säilyttämiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota syrjintään puuttuessa. Kun toimenpiteisiin syrjinnän poistamiseksi ryhdytään, tulee erityisen tarkasti seurata, etteivät toimenpiteet saa aikaan uutta syrjintää tai pahenna syrjintää entisestään.

Tarvitaan toimintamalleja siihen, miten lapset ja nuoret voivat puuttua syrjintään. Syrjintään puuttuminen ei voi olla vain aikuisten varassa tai sen varassa, että lapset ja nuoret kertovat syrjinnästä aikuisille, vaan lapset ja nuoret tarvitsevat toimintamalleja puuttuakseen syrjintätilanteisiin myös itse. Aina tulee kuitenkin olla mahdollisuus siirtää asia aikuisten hoidettavaksi eli lapsista ja nuorista ei saa tehdä syrjinnän torjunnan vastuunkantajia. Syrjintään puuttuminen ei saa koskaan perustua periaatteeseen ”anna samalla mitalla takaisin”.

Syrjintään puuttumiseksi tulee kehittää johdonmukaiset toimintamallit, joita noudatetaan aina, kun syrjintää havaitaan.

Syrjintää kokeneiden tukeminen

Syrjintää kokeneiden lasten ja nuorten tukemiseksi tulee kehittää toimintamalleja. Lapset ja nuoret tarvitsevat mahdollisuuksia käsitellä syrjintäkokemuksia sekä aikuisien kanssa että tuetusti vertaistukiryhmissä. Syrjintä aiheuttaa usein ulkopuolisuuden kokemuksia. Tästä syystä syrjintää kokeneiden tukemisessa tärkeitä ovat erilaisten olemassa olevien yhteisöjen mahdollisuudet tarjota johonkin kuulumisen ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksia.

Lapset ja nuoret käsittelevät syrjintäkokemuksia kieltämällä tai vähättelemällä niiden merkitystä. Itsensä kovettaminen on yleinen selviytymiskeino, joka kuitenkin pidemmällä tähtäimellä vahingoittaa lapsen tai nuoren minuutta. Sen tähden syrjintää kokeneelle lapselle tai nuorelle tulee aktiivisesti tarjota tukea kokemustensa käsittelyyn aina havaittujen syrjintätilanteiden jälkeen, vaikkei hän sitä itse pyytäkään.

Syrjintäkokemusten akuutin käsittelyn lisäksi eri vähemmistöryhmiin kuuluvat lapset ja nuoret tarvitsevat pidemmällä tähtäimellä tukea identiteettityölleen erityisesti silloin, jos ovat joutuneet kokemaan identiteettiään uhkaavaa syrjintää. Vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten kanssa toimivien tahojen tuleekin kiinnittää huomiota lasten ja nuorten identiteettityön tukemiseen, itsetunnon ja omanarvontunnon vahvistamiseen.

Syrjintää kokeneille lapsille ja nuorille on tärkeitä tarjota johonkin kuulumisen ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksia.

Syrjinnän ehkäiseminen

Syrjinnän ehkäisemiseksi tarvitaan arvo- ja asennekasvatusta sekä lapsille ja nuorille että aikuisille. Keskeisintä syrjinnän ehkäisemisen kannalta on kasvatusta erilaisuuden näkemiseen arvokkaana, sillä samanlaisuuden paine on lasten ja nuorten keskuudessa armoton. Yksi keskeinen kasvatuksen periaate syrjinnän ehkäisemisessä on kaikkien lasten ja nuorten totuttaminen toimimaan keskenään. Eri vähemmistöihin kuuluvia lapsia ja nuoria ei pidä eristää omiin ryhmiinsä tai kerätä vähemmistöihin kuuluvia yhteen ryhmään erilleen valtaväestöön kuuluvista, vaan lasten ja nuorten tulee tottua toimimaan yhteisissä ryhmissä.

Syrjinnän ehkäisemiseksi tarvitaan positiivista tietoa vähemmistöryhmistä, erityisesti siitä, mitä vähemmistöön kuulumisen tarkoittaa arkielämän tasolla. Syrjijä on useimmiten syrjitylle tuttu lapsi tai nuori, joten positiivista tietoa jakavan kasvatuksen toteuttaminen voidaan toteuttaa rajatun ryhmän (esim. oman luokan tai koulun) sisällä tutustuttamalla ryhmän jäsenet toistensa erilaisuuteen ja erilaisiin taustoihin. Lisäksi tarvitaan myös laaja-alaisempaa tiedon jakamista eri vähemmistöryhmistä – ei vain lapsille ja nuorille vaan myös aikuisille. ●

Samanlaisuuden paine on lasten ja nuorten keskuudessa armoton. Tarvitaan sekä lapsille että aikuisille arvo- ja asennekasvatusta erilaisuuden näkemiseen arvokkaana.

Suosittelut toimenpiteet

1

Kouluille yhdenvertaisuussuunnitelmat

Toteutetaan yhdenvertaisuuslain kokonaisuudistus. Samassa yhteydessä tulee yhdenvertaisuuslakia uudistaa niin, että siinä veloitetaan kouluja laatimaan yhdenvertaisuussuunnitelma, jossa määritellään konkreettiset toimintamallit yhdenvertaisuuden edistämiseksi, syrjinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi.

2

Koulutuksella valmiuksia ammattilaisille

Kaikkien lasten parissa työskentelevien ammattilaisten koulutukseen tulee sisällyttää yhdenvertaisuuskysymysten tarkastelua lasten ja nuorten kannalta. Koulutuksen tulee kehittää ammattilaisten valmiuksia ehkäistä ja havaita syrjintää, puuttua siihen sekä tukea syrjintää kokeneita lapsia ja nuoria.

Valmiuksia tarvitaan sekä lasten ja nuorten keskinäisen syrjinnän käsittelemiseen, aikuisten toteuttaman syrjinnän käsittelemiseen että oman toiminnan mahdollisten syrjivien piirteiden tiedostamiseen ja käsittelemiseen.

3

Lapsille ja nuorille enemmän tietoa vähemmistöistä

Koulujen opetussuunnitelmiin tulee sisällyttää teemoja, joissa käsitellään eri vähemmistöjä ja siten tarjotaan lapsille ja nuorille asiallista tietoa vähemmistöryhmistä.

Myös oppimateriaaleissa tulee olla tietoa vähemmistöryhmistä.

4

Tukea syrjintää kokeneille lapsille ja nuorille

Eri vähemmistöryhmiä edustavien ja niiden parissa toimivien järjestöjen tulee kehittää toimintamuotoja syrjintää kokeneiden lasten ja nuorten tukemiseksi.

5

Viranomaisten toiminta lapsiystävälliseksi

Yhdenvertaisuuden toteutumista valvovien viranomaisten toimintaa tulee kehittää helpommin lähestyttäväksi lapsille ja nuorille, jotta lapset ja nuoret voivat itse hakea sieltä apua ja neuvoja syrjintätilanteissa.

Tiedottamista ihmisoikeus- ja lainvalvonta-asioista lapsille ja nuorille heille ymmärrettävällä tavalla tulee lisätä.

LAPSIASIAVALTUUTETUN TOIMISTO

Vaasankatu 2, 40100 Jyväskylä
Puhelin: (09) 160 73986
Faksi: (014) 337 4248
Sähköposti: lapsiasiavaltuutettu@stm.fi
www.lapsiasia.fi
www.lastensivut.fi

VÄHEMMISTÖVALTUUTETUN TOIMISTO

Mikonkatu 25, 00100 Helsinki
Puhelin (vaihe): 071 878 0171
Faksi: 071 878 8672
Sähköposti: ofm@ofm.fi
www.ofm.fi